

sége — bővebb magyarázat nélkül — annyira összehalmozott, hogy félő. mi szerint a kezdő csak nehezen veheti hasznát s a munka inkább szakemberek használatára jó kézikönyv. mint tankönyv lesz. Természetesen ez a körülmény értékét nem csökkenti.

Fölemlítve még azt a nyomdai ügyetlenséget, hogy a kötet második része mondat, sőt szó közepén van kettéosztva, azzal az óhajjal bocsátjuk útjára, hogy minél több hívet s szakembert szerezzen és neveljen a magyar geológiának!

— r. —

TÁRSULATI ÜGYEK.

Szakülések.

1909 június 2.-án. Elnök: dr. KOCH ANTAL.

1. SCHAFARZIK FERENC bemutatta azokat a rézércet, melyek Zemplén megyében, Ladmócon, a Donáthegyi-dülőben újabban KÉRÉSZY GYULA sátoraljaújhelyi városi mérnöktől föltárattak. Ez ércek, melyeknek nyomait már SZÁDECZKY GYULA is jelezte volt, permidőszaki arkózás konglomerátumokban és homokkövekben kisebb telért formálnak, valamint mellette szélesebb övben impregnációkat; ásványai a primer chalkopyrit, az ebből keletkezett barnaréz-szurokérc s végre a malachit és azurit.

Megemlékezett továbbá ama vaskos galenitfészekről is, mely a fejemgyei Sukoró község határában a gránitlakkolítot átszeldelő quarcitteléregek egyikében találtatott.

2. LIFFA AURÉL munkáját is SCHAFARZIK FERENC mutatta be. LIFFA a korláti bazaltbányában az aragonitnak új lelethelyét födözte föl, honnan mintegy 150—200 vizsgálatra alkalmas kristály állt rendelkezésére. Az aragonit itt a bazalt hólyagait tölti ki s valószínűleg a repedésekben is megvan. Szerző a kiválogatott legjellemzőbb típusokat 16 kristályon vizsgálta meg, melyeknek vastagsága a hajszálvastagságtól 3 mm-ig, hosszúságuk pedig 2—8 mm-ig váltakozik. A kristályok átlátszók víztiszták, lapjaik legnagyobb részt fényesek, jól tükrözők, kivéve egyik-másik egyen prizmaövét, melynek (110)-lapjai a főtengely irányában hajlottak. A kristályok egyszerűek és ikrek, s a rajtuk észlelt formák a következők:

$$\begin{array}{ll}
 m = \{110\} = \infty P & b = \{010\} = \infty \bar{P} \infty \\
 * = \{11, 11, 1\} = 11P & r = \{031\} = 3\bar{P} \infty \\
 p = \{111\} = P & * = \{0, 42, 19\} = \frac{42}{19} \bar{P} \infty \\
 s = \{121\} = 2\bar{P}2 & i = \{021\} = 2\bar{P} \infty \\
 & k = \{011\} = \bar{P} \infty \\
 & r = \{012\} = \frac{1}{2} \bar{P} \infty
 \end{array}$$

A *-gal jelölt két forma az aragonitra nézve új. A tengelyarány

$$a : b : c = 0.623050 : 1 : 0.720825.$$

Az egyszerű kristályok jellegét a mindig uralkodólag kifejlődött $m \{100\}$ prima adja meg, s három típust lehet megkülönböztetni. Az ikerkristályok jellegét szintén az $m \{110\}$ szabja meg, mely szerint az egyének kettős, hármas, négyes és ötös juxtapozíciós ikrek. Az egyiknek csekély darabka híján mindkét vége ki van

fejlődve, a mi szépen bizonyítja az ellenkezőjét annak a régebbi nézetnek, hogy az aragonit hemimorf. Itt a főtengely alsó végén ugyanazokat a lapokat találjuk, mint a felső végén.

3. TREITZ PÉTER SEMSEY ANDOR dr. ösztöndíjával másodizben tett talajismereti tanulmányutat Oroszországban, ezúttal TIMKÓ IMRE m. kir. geologus kíséretében, s erről az útról számolt be.

Oroszországban a talajismeret igen magas fokon áll, az orosz szaktudósok e tudományban minden nemzet előtt járnak. Náluk a talajismeret szükségből fejlődött; talajtérképekkel kénytelenek ugyanis a hiányzó kataszteri fölvételeket pótolni, hogy igazságosabb adóelosztást teremtsenek. A talajtérképeket s a vele járó fölvételt és laboratoriumi munkát a zemsztvók (kormányzósági bizottság) az állam közbenjárása nélkül végezteti. Eddig tíz kormányzóság térképe készült el, másik tíz munkában van. Jelenleg 50 szakember foglalkozik talajfölvételekkel.

A talajismeretnek mint szaktudománynak kifejlődését az orosz birodalom természetrajzi helyzete tette lehetővé. Északon az örök jég határától, délre a forró égövi régiókhoz hasonló klímájú és vegetációjú vidékekig minden klímát föltalálhatunk itt, a vele járó növényi takaróval és jellegzetes talajával együtt. E régiók talajainak együttes tanulmányozása, a tanulmányok összehasonlítása vitte annyira előre az orosz talajismeretet. A fölvételek alapján az az alapelv kristályosodott ki, hogy a talaj minőségét két tényező határozza meg: 1. A genetikai származás. 2. Az anyaközet minősége. Az első tényező a klímával, a második a geológiai kifejlődéssel van szoros kapcsolatban.

A tanulmányúton a két agrogeológus mindama területeket bejárta, amelyeken Európa középső részét fedő talajtipusok őseredeti és bolygatatlan állapotban voltak föllelhetők.

Előbb a nedves klímazónába tartozó vidéken, Orosz-Lengyelországban, Novo Alexandria környékén tettek kirándulásokat. E vidék klímája a nálunk Vas megyében uralkodóval azonos, s a talajtipusok is igen közel állanak egymáshoz. Innen a füves puszták területére mentek. Odesszából a füves puszták összes változatain át a pusztai erdők régiójába tettek a második kirándulást. Végül a harmadik kirándulás a krími félszigetre terjedt; a tengerparttól kiindulva, a déli határhegységén át a hegytetőt fődő füves pusztán keresztül az északi lejtők száraz sóstalajú füves pusztái felé hatoltak.

A tanulmányúton a következő talajfajtákat tanulmányozták:

Nedves klíma, 800—900 mm csapadék; erdei talajok: Szürke agyagos erdei talaj (podsol). Ennek változata az erdő letarolása után barna homokos agyag (Lehm, brauner Waldboden). Hazánkban Zala, Vas és Sopron megyékben vannak meg a megfelelő talajtipusok. Szürke homokos erdei talajok. Kélúgózott erdei homok, Bleisand. Hasonló talajok nálunk csak a magas hegységben található. Pusztai erdők, szürke-humuszos talajok. Füves puszták talajai: Fekete pusztai talaj 10—14% humusztartalommal. Hasonló talajok nálunk a hegységnek nyugati részein, a Nagy-Alföldre nyúló lejtőkön csak foltonként található. Barna pusztai talaj 10—11% humusztartalommal. Hazánkban az Alföld és Dunántúl északi részén vannak megfelelő talajtipusok. Végül a világosbarna pusztai talajok. Ilyenek nálunk a Nagy-Alföld déli részén vannak. A krími félsziget déli határhegységének déli lejtőin terra rossához vagy inkább a hazai nyirokhoz hasonló talajokat találtak.

A talajok származásával és természetrajzi ismertetésével a jelentés fog foglalkozni.

4. MAURITZ BÉLA a ditrói syenitmassivumról értekezett. A ditrói syenitmassivum három mértföld hosszú és két mértföld széles területet foglal el. A syenit a phylliteket keresztül töri; a déli lejtőkön számos apophyseist lehet megfigyelni, melyek a phyllitekbe hatolnak. A phyllitek meglehetősen darabon kontakt-metamorfizálva is vannak (jól látható ez a Csanád- és Várpatokban), a phyllitekbe ágyazott márványban (Szárhegy) tremolit bőven található.

Az eddig bejárt területen főleg két syenitfajtát lehetett megkülönböztetni: 1. az ú. n. vörös syenitet, 2. a szürkésfehér eolithessyenitet. A kettő valószínűleg két külön intrúzió eredménye, mert gyakran telérek módjára egymásba is nyomulnak.

A vörös syenit csakis a massivum periferiáján fordul elő, eolithet egyáltalában nem tartalmaz. Földpátja vörös alkalic földpát, főképp mikroperthit: az amphibol erősen mállott, a hézagok zöldesfehér sericittal vannak kitöltve.

Az eolithessyenit alkotórészei: albit, oligoklas, orthoklas, mikroperthit, antimikroperthit (e földpátfajta a ditrói syenitben eddig ismeretlen volt) eolith, cancrinit, amfibol, magnetit, biotit, sodalith, titanit és néhány járulékos ásvány. Az amfibol optikai tulajdonságai teljesen eltérnek az egyéb ismeretes amfibolokétól: az optikai tengelyszög igen kicsi, csaknem 0° , a kioltás a (010) lapon 12° körül ingadozik, a kettős törés igen gyöngye, a pleochroismus $b > c > a$. A vegyi elemzés lesz hivatva eldönteni, hogy melyik csoportba kell sorolni ezt az amfibolt. A sodalith és cancrinit elsődleges ásványok. A járulékos ásványok egyike valószínűleg a bekelithtel azonos.

A kíséző telérek, melyeket azelőtt dioritoknak tartottak, mind tinguaitek, főleg alkalic földpátból és agirinból állanak. Az agirin, amelyet ritkaságnak tartottak, e telérekben közönséges ásvány; amfibolt a telérek alig tartalmaznak. A syenitben az agirin nemcsak azokon a helyeken otthonos, melyeket PRIMICS sorolt föl, hanem még azon kívül is meglehetősen el van terjedve.

Választmányi ülés.

1909 június 2.-án. — Elnök: dr. KOCH ANTAL.

Elnök kegyes szavakkal megemlékezett NAGYSURI BÖCKH JÁNOS ny. miniszteri tanácsosnak, a m. kir. földtani Intézet volt igazgatójának, Társulatunk egykori elnökének és tiszteleti tagjának f. é. május 17.-én bekövetkezett haláláról. Jelentette egyszersmind, hogy az elnökség a Társulat választmányának nevében gyászlapot adott ki s a Társulat részéről koszorút helyezett a ravatalra. Bemutatta továbbá az özevegnyek az elnökséghez intézett köszönőlevelét s indítványozza, hogy a holdogult fölött a következő közgyűlésen emlékbeszéd mondassék, melynek megtartására a választmány dr. SZONTAGH TAMÁS m. kir. földtani intézeti aligazgató, választmányi tagot kérte föl, a ki azt el is vállalta.

Rendes tagoknak választottak:

HOFFMANN GÉZA bányai igazgató, Kőpec (aj. LÓCZY LAJOS vál. tag),

SOMOGYI ALADÁR tanító, a Társulat levelezője, Újlót (aj. a titkársági),

VÁRNAI ERNŐ, áll. tanítóképzőint. tanár, Baja (aj. VADÁSZ M. ELEMÉR rend. t.),

Veszprémmegyei Gazdasági Egyesület, Veszprém (aj. LACZKÓ DEZSŐ rend. t.).

Kilépett egy tag.

A Szabó emlékalapból hirdetett 300 K-ás megbízásra nem érkezett pályázat, a 600 K-ás nyílt pályázatra NEUBAUER CONSTANTIN és FROHNER ROMÁN adtak be egy pályatervet, melyben vizsgálataik folytatására 300 K-át kérnek. A választmány tervezetük alapján a két pályázót vizsgálataik folytatásával és befejezésével bizta meg s a 300 K-át nekik megszavazta.